

Хаустова Марина Геннадіївна
*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, доцент кафедри теорії та філософії права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-8684-0646*

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано наукові підходи до розуміння сутності правової політики та інформаційного суспільства в Україні. Характер їх співвідношення і взаємодії відображений у визначенні державної інформаційної політики як такої, що спрямована на створення та забезпечення функціонування правової системи регулювання інформаційних відносин, забезпечення інтересів людини, суспільства та держави у всіх сферах інформаційної діяльності, реалізується засобами державної влади і має на меті формування інформаційного суспільства в державі.

Ключові слова: правова політика, правова система, правова культура, інформаційне суспільство, цифрове суспільство, цифровізація.

Khaustova Maryna
*PhD in Law, Associate Professor, Leading Researcher of Scientific
and Research Institute of providing Legal Framework for the Innovative
Development of NALS of Ukraine, Associate Professor
of the Department of Theory and Philosophy of Law,
Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0002-8684-0646*

THE ESSENCE OF STATE INFORMATION POLICY IN THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF THE INFORMATION SOCIETY IN UKRAINE

The article analyzes scientific approaches to understanding the essence of legal policy and information society in Ukraine. The nature of their relationship and interaction is reflected in the definition of state information policy as such, aimed at creating and ensuring the functioning of the legal system of information relations, ensuring the interests of man, society and the state in all spheres of information activity. society in the state.

Key words: legal policy, legal system, legal culture, information society, digital society, digitization.

Здійснення ефективної правової політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства є однією з визначальних умов його подальшого демократичного реформування, зміцнення в країні інститутів правової держави, інформаційного суспільства, цифрової конкурентоспроможної ринкової економіки, забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина.

Таким чином, правова політика є не що інше, як неминучий фактор, інструмент правового розвитку сучасного суспільства. «Правова політика – це науково обґрунтована, послідовна і системна діяльність державних органів та інститутів громадянського суспільства по створенню ефективного механізму правового регулювання, по цивілізованому використанню юридичних засобів в досягненні таких цілей, як найбільш повне забезпечення прав і свобод людини і громадянина, формування правової державності і високого рівня правової культури і правової життя суспільства і особистості» [1, с. 24].

При такому підході ставляться завдання виявлення цілей, засобів, методів, меж правового регулювання. Стосовно до правової системи правова політика покликана: 1) організувати право як ядро правової системи за допомогою усунення дефектів правового регулювання; 2) впорядкувати внутрішні зв'язки між елементами правової системи (правом, юридичною практикою і пануючій правової ідеологією); 3) створити умови для ефективної взаємодії правової системи з іншими громадськими системами – з економічної, політичної і т.п. ; 4) організувати взаємодію правових систем різних рівнів – національної, наднаціональної і міжнародної.

Правову політику слід розглядати як системоутворюючу концептуальну діяльність органів публічної влади, в основі якої лежить

науково обґрунтована векторна спрямованість розвитку соціально значущих сфер суспільства. Саме право сприяє виробленню такого політичного курсу, основою якого є конституційно-правові норми, а метою – зміцнення української державності, забезпечення прав особистості, вдосконалення правових механізмів вирішення різного роду конфліктів і кризових ситуацій в умовах цифрового суспільства.

В Програмі Українського Інституту майбутнього «Україна 2030Е-країна з розвинутою цифровою економікою» зазначається, що *Цифрове суспільство* – це суспільство, яке інтенсивно та продуктивно використовує цифрові технології для власних потреб (само-реалізація, робота, відпочинок, навчання, дозвілля кожного), а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей. Аналізується, що *Цифровізацію* варто розглядати як інструмент, а не як самоціль. За системного державного підходу цифрові технології стимулюватимуть створення робочих місць, підвищення продуктивності, темпів економічного зростання та якості життя громадян України. Так, у «Цифровій адженді України» та Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України сформульовано основні принципи цифровізації. Дотримання цих принципів є визначальним для створення й реалізації переваг, що їх надають цифрові технології, та користування цими перевагами

Принцип 1. Цифровізація повинна забезпечувати кожному громадянину **рівний доступ** до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій.

Принцип 2. Цифровізація повинна бути спрямована на **створення переваг** у різних сферах повсякденного життя. Цей принцип передбачає підвищення якості надання послуг з охорони здоров'я та отримання освіти, створення нових робочих місць, розвитку підприємництва, сільського господарства, транспорту, захисту навколишнього природного середовища, сприяння подоланню бідності, запобігання катастрофам, гарантування громадської безпеки тощо.

Принцип 3. Цифровізація є інструментом економічного зростання шляхом підвищення **ефективності, продуктивності та конку-**

рентоздатності завдяки використанню цифрових технологій. Цей принцип передбачає досягнення цифрової трансформації галузей економіки, сфер діяльності, набуття ними нових конкурентних якостей та властивостей.

Принцип 4. Цифровізація повинна сприяти **розвитку інформаційного суспільства** та засобів масової інформації. Створення контенту, насамперед українського, відповідно до національних або регіональних потреб сприяє соціальному, культурному та економічному розвитку, а також зміцненню інформаційного суспільства та демократії в цілому.

Принцип 5. Цифровізація повинна орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою **інтеграції України до ЄС**, виходу на європейський і світовий ринок.

Принцип 6. Стандартизація є основою цифровізації, одним із головних чинників її успішної реалізації. Побудова лише на українських стандартах цифрових систем, платформ та інфраструктур, які мають бути використані громадянами, бізнесом та державою для участі, конкуренції та успіху у глобальній економіці та на відкритих ринках, неприпустима. Винятком можуть бути відповідні програми у сфері оборони та безпеки, в яких застосування інших стандартів (національних, міждержавних) є аргументованим.

Принцип 7. Цифровізація повинна супроводжуватися підвищенням рівня **довіри й безпеки**. Інформаційна безпека, кібербезпека, захист персональних даних, недоторканність особистого життя та прав користувачів цифрових технологій, зміцнення та захист довіри у кіберпросторі є, зокрема, передумовами одночасного цифрового розвитку та відповідного запобігання супутнім ризикам, їх усунення та управління ними.

Принцип 8. Цифровізація як об'єкт фокусного та комплексного **державного управління**. Основними завданнями держави на шляху до цифровізації країни є корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних та законодавчих бар'єрів, започаткування проєктів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур [2].

Отже, саме держава має взяти на себе ролі лідера й експериментатора; регулятора й захисника; популяризатора цифрових трансформацій в Україні. Для розвитку інноваційної економіки, цифрової модернізації та трансформації держава повинна взяти на себе відразу декілька ролей, які і відображає в власній правовій політиці:

- лідер та експериментатор;
- регулятор і захисник;
- популяризатор.

Враховуючи вищенаведене, можливо підкреслити наявність зв'язку правової політики із правовою культурою. Культура будь-якого суспільства – це синтез форм осмислення соціальних станів і подій. Політична культура – це синтез форм осмислення відносин влади і відносин соціуму до влади в історично сформованому соціальному просторі. Категорія політичної культури концептуально нерозривно пов'язана з категоріями політичного мислення. Однак цифровий технологічний прорив кінця XX – початку XXI століття якісно змінює соціально-політичну реальність. Розвиток цифро-мережевий реальності – неминучий процес, що перетворює всі аспекти життя, від побутових до ментальних, трансформують саму середовище проживання і систему людських відносин. Властнопірамідальна структура суспільства трансформується в публічносферичну. Відповідно, змінюється логіка становлення політичної культури. В цифро-мережевих умовах «політичне» трансформується в «соціополітичне» і, відповідно, формуються риси нового типу культури та етики.

Правова культура – якісний стан правового життя суспільства, що характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правової свідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, законності і правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини, є одним з важливих критеріїв ідентифікації національних правових систем [3, с. 483].

Підвищення правової культури громадян – проблема для українського суспільства не тільки не нова, але, на жаль, і не вирішена, з певними тенденціями до погіршення ситуації. При цьому хоч би якою була стратегічна мета державної влади – формування правової

держави, полегшення комунікацій з населенням за рахунок цифровізації державного управління, розвиток соціальної активності населення, якщо громадяни не володіють розвиненою правосвідомістю, то соціум не зможе сприймати реформи, а значить, всі починання по розвитку і модернізації чекає неминучий провал.

Основними рисами сучасної правової політики є наступні:

По-перше, правова політика кожної держави, як і відповідна політика міждержавних формувань, це у всіх випадках діяльність в сфері правового життя на будь-якому її рівні. При цьому мається на увазі не просто сфера власне правового регулювання. Мова про більш широкий простір, в який включено не тільки право і правове регулювання, а й правова система в цілому, в тому числі і правова культура як один з найважливіших компонентів даної системи, включаючи абсолютно всі прояви правового життя – і позитивні, і негативні.

По-друге, не всяка суспільно значуща діяльність може бути визнана правовою політикою. Такою є діяльність, однозначно зорієнтована на підвищення якісного рівня правового життя суспільства, тобто такого стану, при якому: а) ефективно функціонує правозахисна система; б) зростає дієвість норм права; в) правова система відповідає вимогам часу, сформованим реаліям, внутрішнім і зовнішнім викликам і загрозам, забезпечуючи правове вдосконалення суспільства; г) неодмінним критерієм позитивної оцінки якісного стану правового життя виступає відповідний рівень правової культури громадян, їх об'єднань, всього суспільства. Таким чином, правова політика - це засіб оптимального вибудовування правової життя, інструмент її всебічного вдосконалення. Перетворити теорію правової політики в практичну діяльність відповідних суб'єктів неможливо без досить високого рівня правової культури учасників соціальних відносин на всіх рівнях комунікації – національному, міжнародному, регіональному, міжнародному глобальному [4, с. 147].

По-третє, правова політика – це така діяльність, в якій виражається правосвідомість і правова культура її суб'єктів, рівень їх правового розвитку, менталітету. Конкретно це означає, що правова політика висловлює якість сприйняття суб'єктами політико-право-

вої практики діючих і майбутніх законів (насамперед Конституції), їх ставлення до інтеграційних юридичних процесів в сфері міжнародних відносин, дій різних держав та їх адміністрацій щодо інших країн і народів, різним реформам – судовій, адміністративній, військовій та ін. За характером прийнятих рішень і здійснюваних дій можуть бути визначені пріоритети при формуванні правової політики [5, с. 121].

По-четверте, правова політика – це така діяльність, основою і передумовою якої виступають націлені на оптимізацію правового життя суспільства правові ідеї стратегічного і тактичного характеру. З їх виробленням і реалізацією пов'язана діяльність, яку і називають правовою політикою.

По-п'яте, правова політика – це така діяльність, яка виробляється і здійснюється спеціальними суб'єктами, тобто має специфічний суб'єктний склад. Це люди, які: а) мають відповідну доктринальну або професійну правосвідомість; б) мають досить високий рівень політичної і правової культури. Якщо говорити конкретно, то в якості суб'єктів правової політики виступають активні учасники політико-правової діяльності.

Забезпечення високої якості правового життя суспільства обумовлює необхідність вирішення таких завдань, як вдосконалення на демократичній основі владного механізму, створення системи державних і муніципальних органів, здатних ефективно діяти у відповідності зі сформованими умовами, оперативно і результативно реагувати на постійно виникаючі проблемні ситуації, породжувані зростанням складності громадських процесів і швидкості їх протікання. Це «завдання першорядної важливості, що стоїть сьогодні перед усіма без винятку країнами» [6, с. 145].

У цих умовах особливого значення набуває розвиток і підвищення правової культури як окремої особи, так і суспільства в цілому, оскільки правова культура є важливою ознакою правової держави, відповідає прогресивним досягненням цифрового суспільства, яке формує її в результаті цілеспрямованого організованого процесу, що характеризується пошуком компромісу, терпимістю до іншої думки, традицій, цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Затонский В. А. Правовая культура как цель правовой политики, средства ее трансформации из теории в реальность. *Правовая политика и правовая жизнь*. 2020. №1. С. 21–26.
2. Програма Українського Інституту майбутнього «Україна 2030Е - країна з розвинутою цифровою економікою». URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-6>
3. Велика українська енциклопедія: у 20 т. / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права. 2017. 952 с.
4. Малько А. В., Гурьев В. В., Затонский В. А., Кроткова Н. В. Правовая культура, правовая политика и права человека (Обзор материалов научно-практической конференции). *Государство и право*. 2021. № 2. С. 145–159.
5. Гречко О. О. Уніфікація інноваційного законодавства України: проблеми теорії і практики. *Право та інновації*. 2021. № 3 (35). С. 119–126.
6. Малько А. В., Трофимов В. В. Правовая жизнь общества как объект правовой политики в условиях глобализации и регионализации: монография. Москва: Юстиция, 2018. 236 с.

REFERENCES

1. Zatonskiy, V. A. (2020). Pravovaya kultura kak tsel pravovoy politiki, sredstva eye transformatsii iz teorii v realnost. *Pravovaya politika i pravovaya zhizn – Legal policy and legal life*, 1, 21–26 [in Russian].
2. Prohrama Ukrainskoho Instytutu maibutnoho «Ukraina 2030E - kraina z rozvynutoiu tsyfrovoyu ekonomikoio». URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-6> [in Ukrainian].
3. Velyka ukrainska entsyklopediia. Vol. 3: Zahalna teoriia prava. (2017). O. V. Petryshyn (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
4. Malko, A. V., Guryev, V. V., Zatonskiy, V. A., Krotkova, N. V. (2021). Pravovaya kultura, pravovaya politika i prava cheloveka (Obzor materialov nauchno-prakticheskoy konferentsii). *Gosudarstvo i pravo – State and law*, 2, 145–159 [in Russian].
5. Hrechko, O. O. (2021). Unifikatsiia innovatsiinoho zakonodavstva Ukrainy: problemy teorii i praktyky. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, 3 (35), 119–126 [in Ukrainian].
6. Malko, A. V., Trofimov, V. V. (2018). Pravovaya zhizn obshchestva kak obyekt pravovoy politiki v usloviyakh globalizatsii i regionalizatsii. Moskva: Yustitsiya [in Russian].